

Meridà

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I - Núm. 26

Barcelona, 8 de juliol del 1938

Preu: 50 cèntims

Darrerament, des de les pàgines de "La Publicitat", comentava d'una manera breu el que Catalunya i la República han fet per salvaguardar el Patrimoni Artístic que els fets de juliol posaven sota la seva protecció i propietat. Per si algú ha pogut creure gratuïtes les meves manifestacions de l'altre dia, quan assegurava que l'esforç que en aquest sentit s'havia fet era digne dels majors elogis perquè es diferenciava d'allò que s'havia vingut fent pels posseïdors anteriors, he cregut interessant

D O C U M E N T S

DUES CONDUCTES

leu, Fèlix Bilbao dut al Baix Ebre per la dictadura! — perquè coneixíem quelcom de la consumació d'un afer tèrbol, que durant molts dies va mantenir al roig viu l'opinió pública. La censura — sempre la senyora censura! — va impedir-nos aleshores de dir públicament el que nosaltres sabíem. Les denúncies, les veus de protesta que contra els especuladors del tresor artístic aixecàvem, foren ofegades per la mordassa d'una autoritat abusiva.

Posteriorment, però, el 19 de juliol havia de dur a les nostres mans documents que si bé no ens rescabàvem d'allò perdut, venien, quan menys, a comprovar que la nostra campanya responia a l'existència d'un fet consumat. Si el referim avui, no és pas per ganes d'acumular més responsabilitats a una mena de gent que pel sol fet d'haver abocat el país a la tragèdia actual ja en tenen prou. Es, si més no, per justificar les nostres acusacions anteriors.

La clerecia de Tortosa, llevat de molt poques i honroses excepcions, era antitatalanista per essència. Egoista fins a la exageració. Ningú no es fiava de ningú. Quan vingué la República, com arreu d'Es-

panya, els dignataris de l'església tortosina cuitaren a posar a salvo llurs comptes corrents i la seva riquesa material per mor de fugir de l'acció de la República tan alegrament arribada. I això no era, encara, prou. Malvengueren veritables joies artístiques.

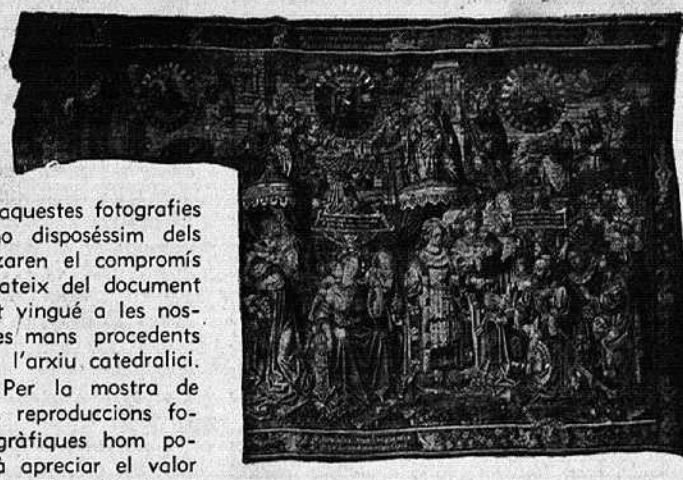
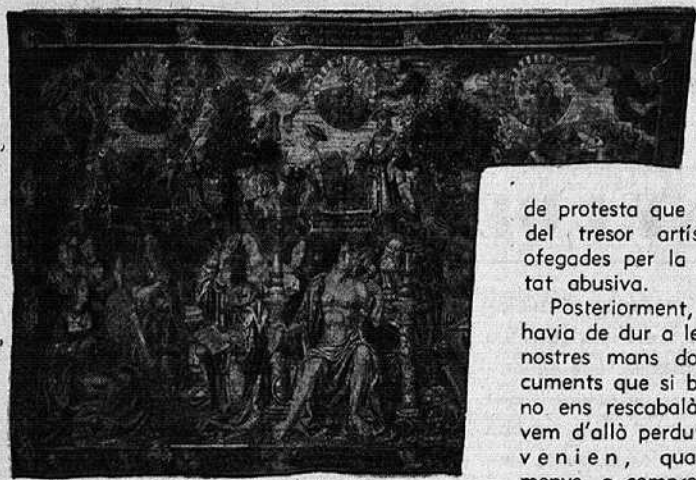
La nostra Catedral representava en el conjunt de la riquesa artística confessional, una part molt important. A banda de la col·lecció meritíssima de centenars de manuscrits, de joies úniques en orfèbreria, tals com el càlzer i copó del Papa Luna, la Creu de Montcada, les arquetes àrabs, de dotzenes de quadres de pintura d'autors celeberrims, existia una col·lecció interessant i valuosa de tapissos que era l'orgull dels catòlics de la localitat quan

bisbat de Tortosa es venia per tres-centes vint mil pessetes a l'estranger, quatre dels millors tapissos de la Catedral. Valent-se d'un agent molt ben situat en el Ministeri d'Estat, la venda fou "legalitzada" expedint-se cap a Itàlia per la duana d'Irun els esmentats tapissos, dels quals en publicuem a continuació els gravats respectius. Es clar que aquestes fotografies no ens diuen res si no disposéssim dels noms dels que autoritzaren el compromís de venda, com així mateix del document original que casualment vingué a les nostres mans procedents de l'arxiu catedralici.

Per la mostra de les reproduccions fotogràfiques hom podrà apreciar el valor real dels objectes, i per contra, el negoci que la venda va proporcionar als compradors. Ens imaginem, però, que aquest valor real i autèntic fou camuflat — com diríem ara — per evitar el satisfer uns drets de duana més crescuts, i — per què no? —, per evitar que la República hagués pogut sospitar la realització del veritable negoci que l'operació representava. I encara creiem més. Sospitem que el veritable valor, seria cobrat posteriorment, quan la mercaderia, posada a salvo de les urpes de la República, arribada a Itàlia, l'a-

gent d'enllaç en faria present al comprador a canvi de la prima corresponent.

Podríem anar citant altres operacions per l'estil. A la nostra comarca n'hem trobat un bon rastre. Avui, per avui, però, ja en tenim prou amb aquesta mostra. Si l'hem transcrita ha estat més per posar de manifest una i una altra conducta, que no pas per ganes de satisfer una vanitat d'investigació. Ens agraden les coses clares, i oi més, quan tenim la certesa que si hi havia lloc, encara se'ns demanarien

comptes de la desaparició d'uns tapissos que al encarregar-nos del servei ja havien fugit camí d'Itàlia.

J. CID I MULET

EL CATALANISME EN L'ACTUALITAT

Perdudes les llibertats nacionals — de dret el 1714, de fet molt anteriorment —, Catalunya restà sotmesa a un fort estat de decadència moral, que havia de perdurar encara llargues anyades; l'adveniment de la dinastia borbònica abassegadora de les llibertats, de les riqueses i del patrimoni de Catalunya, significa la submissió política material del nostre poble, però, malgrat la dignitat dels ciutadans acabidillats per Rafael Casanova que defensaren la pàtria, la realitat era que Catalunya feia temps que es trobava castellànitzada. Costà de forjar el ressorgiment. Els esforços realitzats per homes exemplars tenien, de moment, èxits poc falaguers.

Catalunya, tanmateix, es deixondí. Va ésser obra de poetes, d'escriptors, el desenvolupament de la catalanitat, del qual es derivà el catalanisme polític. Si per una banda el despertar de la consciència nacional es produeix sempre a impulsos del sentiment i no de la raó, és natural que el catalanisme fes eclosió sota una forma sentimental a ultrança. Aquesta característica del catalanisme havia d'ésser la seva nota predominant durant moltes dècades; els moviments renovadors, pels maneigs hàbils de la monarquia espanyola, entraven retardats, i, altrament, aquells que monopolitzaren la política catalanista es donaren manya, més tard, a apartar-ne els obrers i les masses populars per tal de poder convertir llur apostolat en un clos de defensa d'interessos classistes. El catalanisme, mentre els qui se n'havien erigit mentors feien "la seva política", era una manifestació d'amor a tot allò tradicionalment català, un desig d'apartar el que era foraster i, també, una exaltació un poc xiroia que s'acontentava amb èxits més o menys subversius, ballades de sardanes, celebració de Jocs Florals o ostentació de llacets i flors.

La dictadura del general Primo de Rivera trobà encara, si fa no fa, aquest catalanisme. Però Primo de Rivera, amb la inflor característica del clàssic militar espanyol, va tenir molt poca tàctica; per altre costat, els temps eren uns altres. A Catalunya, com a Espanya, la realitat ens feia tocar de peus a terra. Tothom s'adonà bé que la història, la trajectòria dels

pobles, les transformacions socials, les modificacions en la manera de viure, les reivindicacions de llibertat, en fi, el progrés i la civilització estan determinats per raons econòmiques; per una banda el co-

munisme edificava la U. R. S. S. i per l'altra havia sorgit ja el feixisme. En les eleccions del 12 d'abril del 1931, el catalanisme havia adquirit ja un sentit humà i el poble s'hi havia incorporat.

Abans, un dels homes definidors i impulsadors del catalanisme, Prat de la Riba — traït després pels seus companys d'ideologia —, va proclamar: "Una Catalunya lliure podria ésser uniformista, cen-

tralitzadora, democràtica, absolutista, catòlica, lliurepensadora, unitària, federal, individualista, estatista, autonomista, imperialista, sense deixar d'ésser catalana." La seva concepció responia a la teoria del catalanisme pur; Prat de la Riba, ben al contrari dels seus mesquins seguidors, no renegava de cap estructura política-social que pogués encarnar una Catalunya lliure, sinó que, al revés, les acceptava totes, per bé que estava enquadrat en una determinada doctrina, mentre Catalunya recuperés la llibertat perduda. Tot el catalanisme anterior a la dictadura de Primo de Rivera es trobava definit per les paraules de Prat de la Riba; els catalanistes pensaven només en Catalunya i volien simplement la llibertat de Catalunya. Les doctrines d'altres homes — Almirall, Martí i Julià, el mateix Pi i Margall —, eren oblidades amb facilitat i adquirien un reduït nucli de partidaris.

Els horitzons, avui, s'han esbargit. Els determinants econòmics pesen fortament, i només poden ésser deixats de recó per idealistes si és no és illusos. Una Catalunya lliure mancada de contingut no pot interessar-nos. Som catalans, però també som homes i formem part de la comunitat mundial. D'una Catalunya feixista en reneguem amb totes les nostres forces i seria per a nosaltres tan estranya com el pitjor règim d'opressió que poguessin establir uns invasors.

Els catalans d'avui — la gran majoria dels catalans, la unanimitat dels catalans dignes —, senten profundament l'amor al país i estarien disposats als majors sacrificis en defensa de la seva llibertat; el catalanisme que abans, gràcies als tripijocs d'uns aprofitadors, era patrimoni d'uns quants, avui és un sentiment comú de tots els catalans. Tothom té consciència de la condició de nacionalitat de Catalunya i coneix les seves peculiaritats que li donen una personalitat viva i acusada; tothom sap que sense la llibertat de Catalunya com a poble no podria existir la llibertat dels catalans. El nostre catalanisme no admet altres límits que els que es puguin desprendre de l'exercici del dret d'autodeterminació.

Els catalans podem pensar diferentment, però el moviment feixista espanyol ha permès de formar aquest sentiment esbandit i sa del catalanisme que constitueix un punt de contacte comú; el dia de demà, alliberats d'angoixes portades per la guerra, voluntàriament units al conjunt de pobles hispànics, podrem, en forma democràtica, fer sentir les veus de cadascú per a predicar al nostre poble les respectives doctrines político-socials. Cal, de moment, salvar Espanya de la invasió i aixafar l'enemic que ha desencadenat la guerra damunt el nostre sòl. Després, serà l'hora de poder posar, pel bé de Catalunya, pel bé de la República espanyola, gosariem dir pel bé del món sencer, el profund sentit progressiu del nostre catalanisme actual.

J. ROURE-TORENT

(Foto Godes)

T A L A I A

AQUESTS DIES...

Si, aquests dies he remogut dintre del cap, com boles dintre un bombo, noms anglesos, que m'han portat frases, m'han desvetllat pensaments i m'han fet recordar mots. Fou Nelson el que va dir: «La manca de fortuna és un crim que jo no perdono mai». Nelson era un pur anglès, precursor de la «City». Un altre mot, aquest de Smith, que constitueix una pavorosa constatació: «A Anglaterra la pobresa és infamant». Oh precursors d'uns anglesos estilitzadament anglesos, no del tot anglesos, per sort... però precursors d'uns anglesos.

M'aturo davant Johnathan Swift, mestre eminent del diàrisme pamfletari. Swift (1667-1745), té un lema ben anglès: «La riquesa és la llibertat». I Swift sosté que, per ampliar la riquesa, cal servir-se de mentides amanides amb aparença de veritat lògica. Realisme? Es clar que sí: realisme. No oblidem que els «Viatges de Gulliver, de Swift — llibre de metzines — han pogut compartir amb el «Robinson Crusoe», l'admiració de la mainada. En els «Viatges», on tot sembla veritat, no hi ha sinó invenció. El llibre és un model de mentides amb aparença de realitat, de veritat; les ficcions són lògiques i les coses més esglaïants i fantàstiques hi són dites amb la màxima imperturbabilitat d'estil i de convenciment. Els països visitats per Gulliver — països de gegants, de pigmeus i de cavalls, dotats de raó i de noblesa superior als homes —, són països de fauna, tractats amb tal preparació encalmada i amb tal exactitud que, llegint, hom es troba davant de la realitat mateixa.

No oblidem tampoc que Johnathan Swift és l'autor del pamflet: «L'Art de la mentida política». Llegiu: «L'ànima és semblant a un mirall pla-cilíndric; el cantó pla, l'ha creat Déu. El Diable ha tombat l'altra cara i l'ha feta cilíndrica. El cantó pla representa els objectes com són, el cantó cilíndric, per llei d'òptica, representa els objectes vers com objectes falsos, i els objectes falsos com objectes vers. La cara cilíndrica és la que rep més quantitat de raigs visuals. Tot l'art de reeixir en política reposa en el recó cilíndric».

H. G. Wells, ha dit de Johnathan Swift, que fou un «pràctic anglès malalt de spleen filosòfic». Es deu al spleen el que Swift s'allunyés de la política i es tornés pamfletari? És el que em plauria preguntar al gran autor de «Doctor Moreau's Island», influenciat de Swift en aquesta obra. Jo diria que Johnathan Swift, fou un realista molt britànic, ben ficat, encara ara, dintre els «trists» del conservatisme britànic, un gentleman, fred, tossut, tranquil, que cerca només no errar la coltellada. Quina diferència, quan hom compara el seu pamfletisme de bisturi amb el pamfletisme abraçat dels latins Victor Hugo i Guerau!

«Cal semblar mentides per a poder comprar i vendre mentides amb major profit». Frase també de Johnathan Swift, gran autor canibal d'una correcció anglesa modelica, i «realista» cent per cent.

Aquests dies...

«PASSEN ELS BARBARS»

El «Comitè Llibertat» de Buenos Aires, ha recollit els poemes de guerra d'Enric Martí i Muntaner: «Passen els Barbars».

El benemèrit patriota H. Nadal i Mallol, prologa el recull amb visió justa: «Enric Martí i Muntaner, en els versos que aplega aquest llibret, no s'ha proposat donar-nos una mostra de la seva capacitat creadora d'imatges poètiques. Ell, català abans que tot, s'ha sentit combatent, lleial soldat de la pàtria agredida i, des del primer dia, s'ha llançat al combat amb l'eina que trobà a tret de mà. I la seva ploma ha esdevingut glori».

La característica més sobresortint dels poemes del magnífic traductor de «Martín Fierro» al català, és l'abrandament i abrandament cal que siguin uns poemes de lluita: les paraules hi són llançades com còdols, com sagetes, com oli bullent; paraules que crepitin, que espeteguen, que fan sang. Enric Martí i Muntaner, no combat des de terra estranya; combat des de la mateixa Catalunya, peu ferm clavat en la Catalunya absoluta que porta dintre del cor.

Els que hem conegut la llunyania, sabem com s'estima el que es nostre. Els accents inèdits que tenen els poemes de guerra, aplegats en «Passen els Barbars», es deuen a l'absència que barreja enyoraments i plans, records i esperances; dintre de la ira que s'ha de xisclar, dintre el malson que cal vèncer, esqueixant-lo; dintre la revolta per incomprendibles mescleries. Es un rebuig que plora; un marriament que protesta, dient-se com un marxaix a punt de mossegat; és un enyor que es torna bali i cerca clavar-se.

El foguerol dels poemes d'Enric Martí i Muntaner m'ha fet recordar les flames que espera veure, nit i dia, el guaita de l'Orestíada, des de la terrassa del palau d'Agamenon. Amb quin apitallament s'ha encès aquesta foguera catalana, nodrida amb sarmes de catalanitat d'ànima, en el cim de muntanyes llunyanes, per a trametre el seu missatge a les muntanyes nostres. «Encara hi vull morir»; «A la Pàtria»; «Hores Eternes»; «L'ànima de Catalunya»; «Els feixistes d'Alcanyis»; «Els joells de la Pàtria»; «Els Barbars», són poemes crinats de foc, tions roents autèntics, manyoc de torxes: verb i esperit descrinant-se i crinant-se en foguera.

I retornem encara a les paraules justíssimes del pròleg posat al llibre per H. Nadal i Mallol: «Martí i Muntaner no s'ha proposat mostrar-nos la seva capacitat poètica, però, a desgrat de la seva intenció purament combativa — poeta per excel·lència tanmateix — ens ha donat uns versos vi-brants, xops d'humanitat, que es transformen, per gràcia de la seva inspiració, en substància poètica».

Afegiré — i no res més — un comentari breu al comentari (he dit justíssim), que el ferm lluitador H. Nadal i Mallol fa en el pròleg dels poemes aplegats en el llibre: «Passen els Barbars». Tot combat d'esperit és poesia. Sense ésser poetes, ni vós treballarieu per Catalunya, com treballa: combatent, ni Enric Martí i Muntaner ens donaria, en ofrena de foc — encesa en cima llunyanera perquè travessi tant i tant onatge — la seva presència de lluitador.

Ai las! Jo a Catalunya no hi tenia ni un pam de terra, ni un casot mesquí, però encara insisteixo nit i dia: torneu-me a Catalunya ans de morir.

Ramon VINYES

EL FEDERALISME A BELGICA

Dies enera vam comentar a «La Humanitat» el projecte que un diputat de Bèlgica ha elaborat per establir el règim federal en aquell reialme. Considerem tan important el tema, que després d'haver-ne fet un examen ràpid, proporcionat a l'espai breu d'un article de diari, ens decidim a escriure'n un comentari més extens per a MERIDIA.

Hem dit que el tema és important. Però no direm pas que sigui nou. En la part de la nostra «Història dels moviments nacionalistes» dedicada al moviment de Flandes, ja parlàvem — fa vint-i-cinc anys — d'una possible solució federal del problema belga.

El projecte alludit tampoc no és el primer projecte federal que hom ha concebut per a Bèlgica. Set anys enera en va ésser elaborat un altre, i n'hi ha d'altres encara. Allò que dona avui especial valor al projecte de Georges Trouffaut — tal és el nom del diputat való que l'ha redactat —, és el fet de venir després de la interessantíssima experiència representada per l'establiment de l'unilingüisme regional a Bèlgica. Aquest fet demostra que el sistema vigent, que superposa la separació lingüística a l'unitarisme polític, no ha resolt tampoc en una forma satisfactòria el problema d'aquell Estat. Un problema que és alhora polític, social, lingüístic, ètnic i espiritual.

«En què consisteix l'unilingüisme regional? Consisteix en l'adopció de la llengua de cada regió com a sola llengua normal en les seves funcions públiques de caràcter general i local. En virtut d'aquest sistema, derivat del principi de la territo-

rialitat de les llengües, a les dues regions belgues — Flandes i Valònia —, la llengua oficial de l'administració, de l'ensenyament, dels tribunals i de l'exèrcit, és la pròpia de cada regió. Per a l'aglomeració de Brusselles, que és lingüísticament barrejada, hi ha un règim especial de caràcter bilingüe.

L'unilingüisme regional establert a Bèlgica en aquests últims anys (i que presenta alguns punts a resoldre relatius a l'exèrcit) vingué després d'un assaig de bilingüisme general. Quan en un Estat on són parlades llengües diverses, es vol establir entre elles la igualtat de drets, hi ha dos camins: el de reconèixer a totes els mateixos drets en tot el territori de l'Estat (multilingüisme general) i el de reconèixer a cada llengua la primacia dament el territori propi (unilingüisme particular).

El sistema bilingüe no va satisfer als valons. Aquests, que són de llengua francesa, s'havien resignat a la cooficialitat del flamenc a Flandes, país que abans estava sotmès, dins l'Estat belga, a l'oficialitat única de la llengua francesa. Però els flamencs van trobar que si el francès era cooficial a Flandes, el flamenc també ho havia d'ésser a Valònia. Defensaven, doncs, amb plena lògica, el principi de la reciprocitat. «O cada un dels dos països — deien — ha de tenir com a única llengua oficial la llengua pròpia, o tots dos han de tenir com a cooficials les dues llengües».

Cap dels dos termes d'opció no plaia gaire als valons. Posats en el cas de triar, van triar l'unilingüisme particular.

LA DEFENSA DEL SENY I DE LA CULTURA

Hi ha temps en què bona partida de gent és presa d'un apassionament encagador. Sembla que els homes perdin l'ús de la raó. Ara som en un temps d'aquests, de veritable amènia.

Cal lluitar fermament contra l'ambient torbador. Cal invocar continuament, com una defensa, el retorn als principis elementals i clars del seny. Temps a venir serà una vergonya que els hagin pogut entorbolir en tanta manera.

Som en temps de follia. Hem de sofrir d'uns militars que han fet armes contra un país que havien de servir, i han cridat els estrangers que l'ocupin. Es hora, doncs, d'invocar el deure elemental de l'honor. Hem de veure uns bisbes enlloats en la política, que han ajudat a promoure una guerra inhumana i han tingut la gosadia de dir-ne la guerra santa. Es hora, doncs, que recordem aquell Evangeli que ells trepitgen. Hem hagut de veure com l'estúpida cobdícia del diner provocava una lluita que ens duia tots a la misèria. Es hora de recordar que fins econòmicament és útil posar per damunt del diner la germanor dels homes i la justícia. Veïem que a mitja Europa la follia més mediocre s'agita i s'emcimbella. Es hora, doncs, de refrescar en la memòria els principis del seny més elementals i clars, que deplorablement s'obliden. Sentim que Mussolini a Itàlia i els seus pobres seguidors d'Espanya criden un «mori la Intelligència!». Ells saben bé perquè la temen. Es hora, doncs, de recordar tranquil·lament el deure de no negligir la cultura.

Recordem-ho. Tenim el deure, tots, ara si mai, de no negligir la cultura en cap de les seves formes.

Quan, per exemple, per a la nostra conducta, en un moment de dubte, meditem els deures humans i obrem per intelligència i amor, llavors formem la nostra cultura moral. Hi ha una cultura moral que no podem negligir. Una pagesta mallorquina, com Santa Caterina Tomás, era una cultura moral verament excel·lent. Els bisbes i cardenals feixistes que diuen guerra santa d'aquests horribles bombardeigs a les ciutats obertes, i dels innombrables assassinats d'obres i dels afusellaments en massa a les places públiques, i de les vergonyoses reviviscències d'autos de fe; aquests cardenals i bisbes no tenen pas la cultura moral d'aquell rector d'Ar, Sant Joan Vianney, o d'aquella camperola de Valldemossa. Una forma de cultura, doncs, que molts tenen extremament abandonada és la cultura moral.

Quan en un treball manual ens donem a la rutina, negligim la cultura tècnica. Mes quan ens esforcem pel perfeccionament de la nostra feina, per humil que sigui, aleshores ens formem una cultura tècnica, la qual posa en les feines més humils una intelligència que les ennobleix i les eleva. Quan en un treball intel·lectual també ens abandonem a la rutina, el prostituïm. Mes si estímulen l'esperit a noves recerques i estudis, llavors ens formem la cultura intel·lectual. Un dels mi-

El malcontentament dels valons davant el nou règim lingüístic i davant el pes de la creixent superioritat numèrica dels flamencs, decanta aquells, cada vegada més, cap al federalisme.

Els flamencs, que són tossuts, a través d'avances graduals han aconseguit l'hegemonia valona damunt Bèlgica. L'ur major natalitat els ha ajudat decisivament. En algunes dècades, la minoria flamenca ha passat a ésser majoria. I avui els valons es planyen de l'hegemonia flamenca que al seu torn es va creant.

Per als unitaris valons, l'evolució de Bèlgica ha estat una lliçó duríssima. Ells, que havien imposat a Flandes una situació supeditada, inferior, ara no poden sofrir, no ja una situació com la que tenien els flamencs, sinó ni tan sols una situació d'igualtat. Si ni el bilingüisme general ni l'unilingüisme particular no els plauen, molt menys havia de ploure al poble flamenc l'unilingüisme general francès que havien establert i sostingut. Per a tots els temperaments dominadors i hegemonics, la gran prova és aquesta: que es vegin, encara que només sigui en part, sota condicions anàlogues a las que ells imposaven a uns altres. En l'aspecte lingüístic i en tots els aspectes de la qüestió nacional, té una perfecta aplicació aquella dita popular d'estricta justícia: «Allò que no vulguis per a tu, no ho vulguis per a ningú».

Nosaltres trobem bé que els valons demanin ara la implantació del federalisme a Bèlgica. Però trobaríem millor que ja l'haguessin demanat cinquanta anys enera, quan preponderaven dins l'Estat.

A. ROVIRA I VIRGILI

EL LLOP PASTOR

Deia: —Jo duc l'amor...
Duia, però, la força,
i condemnava a mort
a un Garcia Lorca.

I ara el món sofreix
del seu amor.

Deia: —Jo duc l'amor.
Però no en duia mica;
duia, però, la Mort
que anihilà Guernica.

I ara el món sofreix
del seu amor.

Deia: —Jo duc l'amor.
Mes duia mala bava;
ara sembla la mort
damunt la Costa Brava.

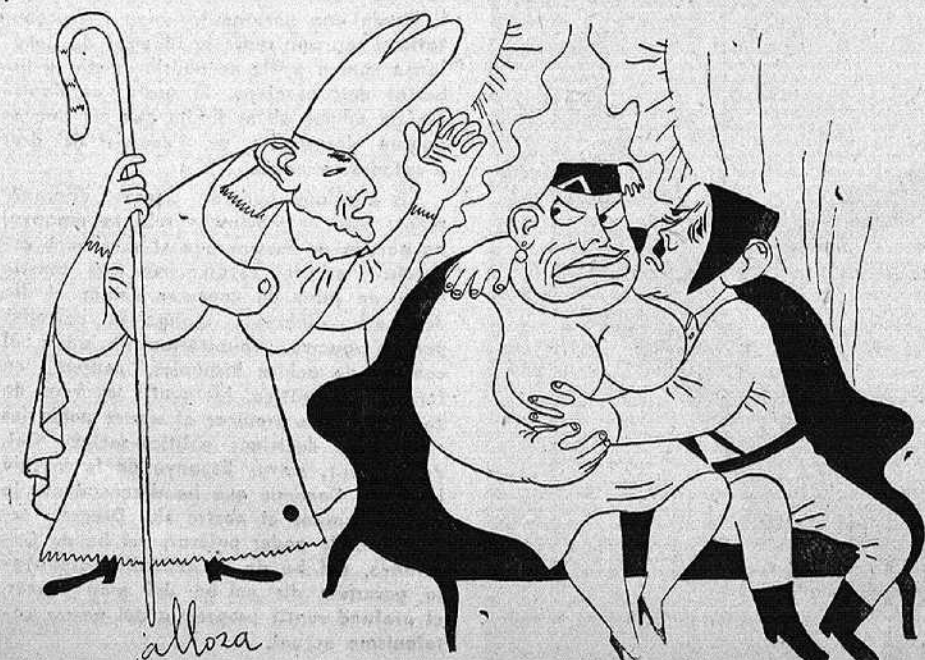
I encara el món sofreix
d'aquest amor.

Ara de poc, feres, des de la frau
ha davallat tot d'una.
Mireu, mireu si us plau:
és ell que al clar de lluna,
surc cada nit del seu immund cotau
amb cara de cadell i ànima bruna.

Li plau la carn dels nins
i per això vigila;
amb ull agut espia pels camins,
com una serp, l'anyell, l'au que refila...
Oh, l'odi dels botxins!
No és de carn i ossos ni d'argila,
és odi simplement;

vestit de blanc. Mes no tinguem peresa:
somnia engargassar-se en un moment,
a tall de gos de presa,
el poc que ens queda encara: un pensament
de bo, de veritat i de bellesa.

Germans: Al llop! al llop!
Enric MARTÍ I MUNTANER

—Compte, Adolf, que s'enfada el Papa.

IDIL·LI

Meridiana Passeig de Pi i Mar-
gall, 29, pral. Telèfon 12289. Barcelona

Josep Maria CAPDEVILA

SILUETES D'ALTRES DIES

Els humoristes de començaments d'aquest segle, entorn de les taules i a l'hora de l'aperitiu del vell Continental

Sóc aficionat a les lectures de la història, la majoria de les quals tenen per a mi el greu defecte de resultar pesades, difuses i d'una "barba" espantosa. Una de les múltiples formes que adopta l'humorisme consisteix a tractar les coses serioses amb un to lleuger. Així, pretenc ara evocar-vos aquella humorística hora de l'aperitiu del desaparegut Cafè Continental, que considero com un dels més inèrrats esdeveniments de la vida barcelonina de començaments del segle actual. ¡I quines taules les que es veien a la vorera del Continental i a l'hora baixa que era la de la beguda! En aquells inicis del segle XX, el Cafè Restaurant Continental, quasi res no havia d'envejar als cafès de París, el "Vachette", en el qual es veien Moréas i Ruben Dario; el "Napollin", del que era ferm puntal el crític Catulle Mendès; el "des Vosges", la tertúlia del qual presidia François Coppée i no parlem del cafè del boulevard Pasteur, del que cal escriure que encara s'hi arpleguen els comptats i antics amics de Paul Verlaine, sota el títol manllevat al poeta "Uns i altres".

A l'hora de l'aperitiu barceloní del Continental, hi recalaven l'arquitecte i poeta Joan Pijoan, Santiago Rossinyol, l'animador Miquel Utrillo, el magnífic mestre cronista Miquel Santos Oliver, el periodista de la vella "La Publicidad" l'empordanès Carles Costa, el caricaturista Bagaria, de tant en tant el nostre sorprenent Francesc Pujols, el musicògraf Joaquim Pena, l'enginyós "Manolo" Planas Rosic, en Francesc de A. Permanyer i Ayats, el pintor Rafael Padilla i esgarrapant les nou de la nit — i en els mesos senegalesos de juliol i agost — Pompeyus Gener, tocat amb el xamberg de "jijipapa"! Era l'època del jipi... "De jipi-de jipi-de jijipapa" que cridaven els músics cecs de carrer recordant la Purita Montoro i la Pilar Martí, en "El País de las Hadas".

Quina amenitat més simpàtica i divertida brollava d'aquells intel·lectuals, i quina munió de records pintorescs s'evocaven així com quines insospitades agudeses havien escoltat en aquells capvespres i a l'hora de l'aperitiu!

Per exemple: Una tarda, Santiago Rossinyol ens parlava del recalcitrant bohemí Carles Altadill. Enginy inescotable. Altadill es ficava al llit indefectiblement al punt de les dues de la matinada. No tenia cap feina a fer precisa però deixava els llengols al punt de les vuit del matí. Sabeu per què? Doncs — segons deia Altadill —, "s'aixecava ben aviat per a tenir més temps per no fer res".

Any 1906. Quan menys l'esperàveu, queia a la vorera del vell Continental, un simpàtic vellet, grassonet, ulls fibril·lants. No era altre que el gran Albert de Sicília Llanas i Castells, que es va produir mentre va durar la seva llarga vida, com una catarata d'humorisme. Llanas era literat, comediógraf, gramàtic, inventor i fregüet, ja que va arribar a medir el crani de l'anarquista Paulí Pallàs, quan aquest es trobava en capella en el castell de Montjuïc, en octubre del 1893. A més, Albert Llanas era empresari, periodista, filòleg i altres mil coses.

Del famós Albert Llanas es contava que, una vegada, havia enllestit un treball editorial. Llanas es va presentar a l'editor lliurant la feina i amb la pretensió de cobrar-la. Li preguntaren: "Vol cobrar avui, senyor Llanas?" Immediatament responia: "Ahi!", davant d'una pregunta per a ell tan incomprensible.

En l'angle dels dos segles recordo haver llegit, en alguns despatxos de notaris, advocats i procuradors, una encertada màxima del popular autor de "Don Gonzalo o l'orgull del gec". La màxima impresa, deia així: "Recuerda que el juez puede condenarte a pagar, a lo que no te podrá condenar nunca es a tener dinero."—Alberto de S. Llanas.

Què es pot argumentar contra una màxima de tanta saviesa? Apa, digui cadascú la seva...

El tipus que segueix l'incloïxo en l'any 1900. Un amic d'aquells temps del que quasi res no s'ha recollit. Em refereixo a l'elegantíssim, malhumorat i pitjor parlat, Francesc Coll i León. En "Paco" Coll! Més clar, en Coll... I amb un motiu del tot lligat a les cantoneres que cridaven a les cantonades "Muniatus calents!"...

De "Paco" Coll, que es deixava caure a la vorera del Continental, se'n contava un succeït formidable. En Coll va agafar una pulmonia. I arribà a tutejar-se amb la mort. El seu metge, era el doctor Salvador Julià Marçet, conegut barceloninament pel "Badó Julià". Aquest era íntim del malalt i persona boníssima i esplèndida. El Doctor Julià, quan va adonar-se que "Paco" Coll es trobava en perill, no va voler abandonar la capçalera del llit de l'agregat. En la cambra de dormir, es trobaven, l'allit, el metge i dues velles serventes, que eren la cuinera i la governant de la casa. Això és, una mena de majordoma laica.

"Paco" Coll, anava gemegant: "Jo em moro!... No puc més!... D'aquesta no en surto!" I el Doctor Julià, amb tota serenitat li deia: "No "Paco", no em moris... N'hi ha per estona per a que et moris!"

Escoltar-ho Coll i mirar de fit a fit el seu metge va ésser tot u. Es dirigí al Doctor Julià, i amb veu feble, li diu: "Es troben aquí les minyones?" L'altre: "Sí". I les serventes solícites diuen: "Què desitja el senyoret?" A aquesta pregunta l'allit Coll, respon: "Escolteu, ja que el Doctor Julià ha dit que n'hi ha per es-

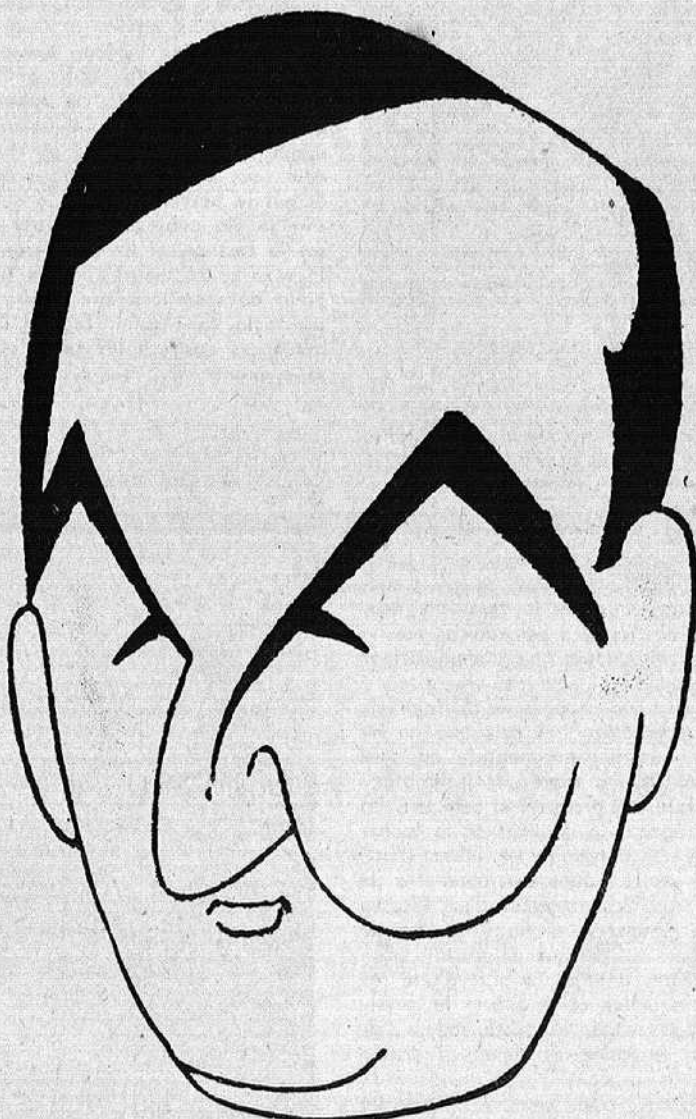
tona per a arribar l'hora de la mort, i ja que som quatre, trobo que podríem entretenir-nos tot jugant a la manilla".

Així que us he contat és històric, "Paco" Coll i León era així. D'aquest amic com de Francesc d'A. Permanyer i Ayats i de "Manolo" Planas, podria contar-vos anècdotes meravelloses. Quina gent més admirable!

nomenen aquests gossos baixos i llargs que es compren a metres?"

Una de les vegades que Bagaria va deixar per uns dies el seu Madrid i va tornar a la seva Barcelona, molt seriosament ens digué:

—En una casa de dispenes valgué conèixer un lloç amb veu enragollada, que quan es passejava amunt i avall pel pas-

FRANCESC PUJOLS

A l'hora de l'aperitiu del Continental, compareixia el gran caricaturista Lluís Bagaria. Llapis sorprenent. El perfil amb què Bagaria us dibuixi serà aquell que us quedarà per sempre més. Bagaria, caricaturista internacionalitzat, com tants altres gran pintors, escultors i dibuixants catalans, havia estat descobert en aquells començaments del segle actual per quell animador i difundidor d'Art, al qual ara sembla que Barcelona posarà el seu nom a un carrer. Em refereixo amb tot entusiasme a Miquel Utrillo.

Bagaria, quan era jove, tenia una manera de restar emmudit que talment semblava que es mossegues la llengua per a no deixar anar coses enginyoses i divertides. Quan menys ho esperàveu feia preguntes com aquesta: "Sabem com es diu aquell que condueix els badocs pels museus?... Ah, sí, en castellà se'n diu, un "laxarillo"! O bé aquesta altra: "Com s'asadais del pis, escarmentat per les trepit-

jades amb què impensadament l'obsequiaven els dispenes, cridava amb veu forta: "¡Cuidado!... ¡Cuidado!... ¡Cuidado!"

No clouré aquesta evocació d'aquells aperitius llunyans sense recordar-vos que en el vell i desaparegut Cafè Continental Francesc Pujols va fundar el "Saló de les Arts i dels Artistes", en el que aviat es destacaren així com imposaren el seu art admirable Ricard Canals, Joan Colom, Manuel Humbert, Lu Pascual, Francesc Labarta i tants altres. En aquells dilluns, Pujols afirmava el seu formidable humorisme. I ens adonàrem tot seguit que l'humorisme de Pujols era una anticipació. Humorisme, que prou sabeu, consisteix a ficar-ho tot en un morter i tornar-ho al món dissociat, macerat per la paradoxa, confús i potes enlaire. Del tot d'acord amb què l'humorisme d'avui de Francesc Pujols — que és científicament així com filosòficament el meu Mestre — és la serietat de demà.

LA GLORIFICACIO DE LA MORT

La vida és una malaltia que només pot guarir la mort, deia Sòcrates, disposat a beure la cicuta que era el remei que, mantint-lo, l'havia de guarir, disposat igualment a deixar aquest món per veure si anava a l'altre que, com deia ell als seus deixebles, que ho tenien tot preparat per salvar-lo, per dolent que sigui sempre més millor que aquest, i dient també, com després de segles havia de repetir Pascal, que si de cas l'altre món no existeix, deixant aquest no hi perdem res perquè no val res.

La convicció socràtica que sembla que morí amb el mestre de Plató, que havia d'ésser mestre d'Aristòtil, i rebrotant i ressuscitant amb Pascal, és la convicció que es manté més viva, a desgrat d'evocar la mort, en els que s'aturen un moment a reflexionar. El que fa que sembli que aquesta convicció, que no mor mai, sembla que mori, és que, com és molt natural, els que s'aturen a reflexionar són sempre una minoria, que és la que, com les vestals antigues, manté en tot temps el foc sagrat de la mort, com el foc de la veritable vida. La immensa majoria, deixant-se enlluernar per la claror de la vida, viu sota l'horror de la fosca de la mort, sense adonar-se que aquest horror és el màxim error que sofreix l'home.

Acostumats a veure que en aquest món i en aquesta vida, tot són paradoxes, ja no ens vindrà de nou acarar-nos amb la més alta de totes, que fa referència, no sols a aquest món i a l'altre i aquesta vida i a la que ens espera després d'aquesta, sinó a l'infinit i a l'eternitat. Es tracta de la paradoxa de la mort que, deixant en la terra un rastre de no res, encén un rastre de tot al cel. Quan algú mor, la primera impressió que tenim és que ho ha deixat tot, no podent concebre que és al contrari, perquè precisament la vida per mitjà de la mort, troba tot allò a què aspira. Res més usual que plànyer als morts i res més fals que creure que són de plànyer. En lloc de plànyer-los a ells, el que hauríem de fer seria plànyer-nos a nosaltres mateixos, perquè continuem vivint. Si en l'altra vida l'esperit tingués memòria d'aquesta, serien els morts els que ens planyerien a nosaltres.

La llàstima que ens fan els morts, inspiradors de por, de tristesa i de fàstic, si no fos una impressió tràgica, podríem dir que és la més còmica de la vida. No hi pot haver una manifestació més palesa de la nostra gran ignorància que plànyer als que se'n van per sempre, deixant aquest món de penes. Per tement la mort cal ignorar el que és la vida.

Totes les religions han predicat la mort com la solució de la vida, però totes s'han limitat a basar aquesta gran solució tan suprema com sublim, en la mitologia i la superstició, i per això als homes els ha semblat sempre que aquesta solució era una fantasia. Catalunya és la primera terra del món que ha trobat la ciència que pot acabar amb aquest triomf de la ignorància damunt del fet real, desemmascarant d'una vegada per sempre la vida, que vivint en perpetu carnestofes, ens està enganyant a

PEDAGOGIA PUNTS BRILLANTS

II

A la botiga de roba on havíem anat a comprar una americana d'esport de les que gasten al cantó de Vaud, ens en van ensenyar una amb colors idèntics als del Futbol Club Barcelona. No cal dir que ens la quedàrem, si més no, perquè ens recordava coses de la ciutat comtal.

Quan a la institució l'han vista, però, s'ha produït un disgust entre els alumnes. Un col·legi dels que lluiten amb ells per al campionat de futbol escolar usa com a distintiu els mateixos colors, i no està bé que un professor faci propaganda de l'equip dels altres. L'hem desada a l'armari.

Com s'explica la casualitat? L'esportiu suís Camper, fundador del Barça, va treure d'un club de Suïssa la bandera blau grana, imitada per alguna institució escolar, i tan coneguda a Catalunya.

De vegades la diferència de costums entre alumnes de diverses latituds provoca situacions estranyes.

Avui ha arribat Ç., noi d'un ministre de Iugoslàvia. Durant el dia, no res de particular. Quan anava a dormir, però, s'ha posat una camisa, llarga del coll als peus i d'un diàmetre d'uns dos metres. Això ha suscitat explosions de rialles entre els seus camarades. Es bellugaven sorollosament, sense ganes de parlar-se. El vailet s'ha tornat roig, ha plorat i s'ha ficat al llit. ¿Què havia de fer el professor?

La visió era excèntrica i de bona gana ens hauríem adherit als que reien. Però això hauria estat el cop de mall que enfonsa un esperit. Explicàrem als alegres, doncs, que si anessin a l'antiga Sèrbia amb llurs vestits, allí es burlarien d'ells.

Amb tot, no varen ésser les nostres paraules les que assolsegaren els deixebles. Les reflexions no interessaven la quitxalla. Fou l'expressió impertorbable que vàrem adoptar, com de l'home que està habituat a la indumentària de Iugoslàvia i troba vulgar i inoportuna l'actitud dels altres.

No fa gaires dies que vam comprar per a la biblioteca de l'escola el llibre "Great inventors and their inventions", del professor nordamericà Frank P. Bachman.

Conté biografies d'homes com Watt, inventor de la màquina moguda amb l'evapo-

El gran Pujols, ha viscut aquesta anècdota barcelonina. El nostre filòsof anava en companyia de l'arquitecte Lluís Collén. Varen fer coneixença amb un apotecari fantàstic que el dia 15 de febrer de 1905 va rebre un barrell d'oli de fetge de bacallà. L'apotecari deia a Collén i Pujols: —Res millor no s'ha fet. Un oli que és suficient per a ressuscitar un mort. Cap malaltia se l'hi resisteix i és d'un efecte segur.

El fantàstic apotecari, el dia 15 de març de 1905, això és, al mes just d'haver rebut el barrell d'oli de fetge de bacallà, va caure malalt. L'home no sabia pas a què atribuir la malaltia. Li mancaven les forces. Pujols va anar-hi de visita, i amb tota serietat preguntà a l'allit per què no prenia aquell magnífic oli de fetge de bacallà per al qual no existia malaltia que se li resistís.

L'apotecari, seriosament, va respondre-li: —No el prenc perquè tinc por d'enfermar-me.

Rafael MORAGAS

ració de l'aigua; Fulton, que ideà el vaixell a vapor; Stephenson, la locomotora; Morse, el telègraf; McCormick, la segadora mecànica; Bessemer, la fabricació de l'acer, etc., o sigui, figures universals de la ciència aplicada, creadors d'aparells que han transformat la vida social del nostre temps.

Els deixebles estudiosos, un després de l'altre, l'han devorat en poques setmanes. Fora de les obres de Juli Verne, ha estat la que ha tingut més lectors.

Fet lamentable. Cap espanyol ni cap sud-americà no ens ha vingut a demanar-la.

Com tots els anys per les vacances de primavera, a les quatre de la matinada ha sortit del col·legi una caravana d'alumnes en bicicleta. Acompanyats d'alguns professors van a donar un tomb per la República hel·lènica.

L'excursió és a petita velocitat i dura de deu a quinze dies. Enguany, entre altres poblacions, passaran per Vevey, Lucerna, Zurich i Basilea. De ciutat a ciutat, però, les parades sovintegen. S'aturen als indrets que poden tenir un interès històric, geogràfic, econòmic o cultural per als deixebles.

Quant organitzarem a Catalunya viatges d'aquesta mena?

Justament és la idea que hem vist posada en pràctica per bastants professors de les escoles amb les quals ens relacionem.

Coneixem un mestre que si l'haguéssim d'anomenar per les seves activitats secundàries li diríem filòsof; un altre, poeta; un tercer, novel·lista; i un germà seu, comediógraf. A la vegada tenim contacte amb tres periodistes del mateix sistema, un pintor, un dibuixant, un virtuós del piano i dos violonistes. Són inclinacions que no els produeixen res, perquè les consideren com un descans de les ocupacions primordials. Amb tot, suposen estudis, voluntat i un gust per a les coses belles molt estimable.

Per això les reunions amb aquests professors són sempre interessants. Per això quan us heu relacionat amb ells difícilment voldreu separar-vos-en.

Quin trasbals a l'escola! Q. és un alumne nord-americà que als pocs dies d'arribat ha hagut d'ingressar a la infermeria perquè, segons el metge, presenta símptomes que podrien derivar cap a l'escarlatina.

Immediatament ha estat traslladat a l'hospital d'infeccions de la capital. Al mateix temps han estat aïllats al tercer pis de la casa els educands, suspectes d'haver-se relacionat amb ell.

Les altres persones que viuen al col·legi, com ara deixebles, professors, cuiners, minyones, abans de menjar hem de gargaritzar preparats d'aigua amb permanganat, per tal d'evitar possibles contagis, i tenim prohibit de sortir de l'establiment amb qualsevol excusa. Gent de fora ens porten queviures i medicaments, que són entrats per les finestres i llocs on el contacte amb els confinats és més difícil.

Les autoritats intervenen en l'afar, i hom diu que està a punt d'arribar una secció d'infanteria per tal d'encerclar els edificis de l'escola i els espais de joc que l'envolten. Afortunadament, al cap de cinc dies les facultats van aclarir que no es tractava d'escarlatina, ni de cap malaltia contagiosa.

En aquells moments enutjosos, però de forta civilització, nosaltres pensàvem en els mestres de Catalunya i les nostres institucions.

W. és un professor germànic, no sabem si de raça ana, que prengué part a la guerra mundial i que, per una causa o altra, sempre que té ocasió fa una intensa propaganda a favor de l'Alemanya imperial.

Aquestes activitats no són pròpies d'un ensenyament que ha d'ésser rebut per nois de totes les nacions, però ho són menys encara de la ideologia de les Escoles Noves. Per això disgusten els dirigents de la institució.

Transcorre un mes. En passen dos. En començar el tercer el senyor W, surt precipitadament del col·legi. Què ha succeït? La direcció i els professors indígenes fan com aquell que no sap res. Però a nosaltres l'interessant ens va dir que el govern de la República hel·lènica li havia donat vuit hores de temps per a sortir del país.

Estàvem consternats. Després de passar uns anys en escoles internacionals on, per necessitat, escoltàvem amb atenció feroçes fonètiques de moltes llengües, especialment la francesa — amb la qual fins somniàvem — i no mai la del nostre idioma, en un viatge fet a Catalunya ens hem adonat que no enteníem els mots de la nostra terra.

A l'estació de Port-Bou només oïem amb claredat la síl·laba tònica de les paraules, i les àtones no les sentíem gens, o arribaven a la nostra consciència de manera imperfecta. Per exemple:

"Torni a les deu a esmorzar" ho percebíem d'aquesta manera: Tor (una pausa amb remors) de (una pausa amb remors) za.

Així feiem preguntes en català i no sabíem què ens contestaven. Ens havíem tornat sord.

En ésser a Figueres, però, més esperançats, suposàrem que era degut als anys que havíem passat sense parlar en el nostre llenguatge. Per aquesta causa les membraes dels timpans haurien perdut el costum de transmetre l'autòctona fonètica. Si era cert, el temps ens retornaria les velles qualitats auditives.

En efecte. Al cap de tres dies la nostra orella funcionava normalment. Una dada més per als professors de llengües.

Pere LLOBERA

Francesc PUJOLS

La qualitat, veritable punt neuràlgic en la concepció de l'art dels nostres temps

II.—La qualitat en sentit abstracte

Sentats, en un article anterior (1), els motius que ens han decidit a considerar la qualitat com un element de la més alta vàlua per a apreciar l'art en general, anem a veure ara fins a quin punt pot ésser considerada com el veritable punt-neuràlgic d'aquesta qüestió, i quins són els viarany que cal que seguim, a fi d'atendre degudament tots aquells caires de la qüestió que puguin ajudar-nos a precisar la nostra visió a propòsit d'ella.

De tota manera, ens caldrà aclarir prèviament el que entenem pel mot qualitat, el sentit massa vague del qual, no ens permetria pas arribar gaire lluny si no afirmàvem, tot seguit, que ens referim a la qualitat estètica pròpia de tota obra d'art i, com a tal, sotmesa a una gradació de valors íntimament lligats amb la manera de veure, ambient i tècniques emprades en cadascuna de les diverses èpoques que s'escaigui a considerar. Serà, doncs, amb el propòsit de concretar un xic la reconeguda vaguetat d'aquest mot, que intenta-

diversos caires que, a propòsit de la qualitat, poden ésser enfocats, abraçant el nostre punt de vista des del sentit abstracte de la qualitat a aquell que, per referir-se concretament a determinades obres d'art, ens obligarà a tenir en compte no sols la tècnica en elles emprada, sinó també el procés seguit en les seves concepció i interpretació.

D'aquí que atenem-nos, de moment, sols a l'aspecte abstracte d'aquesta qüestió, recordarem dos caires ben concrets d'ella, que poden ajudar-nos en gran manera, no sols a comprendre el que entenem per qualitat, sinó també a justificar la categoria de punt-neuràlgic que, des del començament, li hem aplicat.

El primer d'ells, és el de la presentació editorial de llibres i revistes que, per haver millorat extraordinàriament entre nosaltres, ens permetria establir una encoratjadora comparació amb els d'altres temps.

Referint-nos sols a un moment característic del nostre Renaixement literari, re-

H. DAUMIER: EL GENET

blicacions va íntimament lligada amb el seu "to", de tal manera que, quan falla, és el factor temps el que principalment té cura de posar-ho en evidència; quan reïx, és el mateix factor que, com en el cas dels bons vins, té cura de fer-la rànica, i de millorar la seva qualitat.

Clourem finalment aquest article recordant un altre caire de la qualitat, que, per la seva abstracció i per radicar essencialment en el cinema, no podem deixar d'esmentar ací.

Tots els que són capaços de distingir els bons films dels dolents, i dels que no ho són tant, hauran experimentat, en més d'una ocasió, que a través de la imatge virtual que ens presenta el setè art, un hi veu de vegades la qualitat de la factura, no sols de determinades obres d'art, sinó també de tècniques ben concretes de la pintura. Així la intensitat d'un Picasso o la voga penombra d'una litografia de Daumier. Això vol dir que és possible atribuir a aquestes imatges, a part d'una relació amb aquelles obres d'art, la possibilitat d'impressionar l'individu que, d'una manera particular, és capaç de distingir-les.

Per la nostra part, sempre recordarem amb fruïció, la sensació que varen produir-nos els primers plans d'un film alemany, si no anem errats, una interpretació de l'"Alcalde de Zalamea", en el qual l'expressió de les figures, considerablement augmentades, va recordar-nos l'ampliació de determinats frescos de Mantegna, existents a Padua i a Màntua.

De la mateixa manera que els amateus de pintura que hagin vist la "Rebel·lió a bord", no podran negar el record de Delacroix de la "Balsa de la Medusa" en alguna de les seves escenes més patètiques.

No creiem pas que ens calgui afegir res més a aquestes apreciacions que, de fet, no han estat sinó un compàs d'espera per a estudiar el que, en pintura, entenem per qualitat, i que veurem amb tota la detenció que es mereix.

Ramon de P. VAYREDA

PANORAMA "LE LOGIS ET LES LOISIRS"

El innumerable congressos que se celebraren durant l'Exposició de París 1937 comencen a publicar la relació de llurs proposicions i de llurs conclusions. Hem llegit el del "Comité internacional per a la realització dels problemes d'arquitectura contemporània", congrés que s'havia donat per tema "Le Logis et les Loisirs". Donarem exactament el to de les preocupacions d'aquesta reunió dient que Le Corbusier en fou el gran animador.

Ja és sabut quin admirable generador d'idees, quin sorprenent creador de principis nous és Le Corbusier. No s'accontenta amb acomodaments ni conciliacions. Escombra el present i vol veure més enllà. En un mot, el seu punt de partida és la taula rasa. ¿I qui podria criticar-lo, si tot fa creure que una era de la humanitat és morta i que una altra comença, les possibilitats de la qual no fem més que entreveure? Aquesta nova civilització reposa enterament sobre la introducció del maquinisme en la vida de l'home.

Serà el gran mèrit de Le Corbusier i dels seus amics d'haver destacat del caos actual les primeres dades que podrien servir a reconstruir el món sobre un pla essencial, i el racionalisme i el materialisme del qual contenen ja el germen de tota una filosofia.

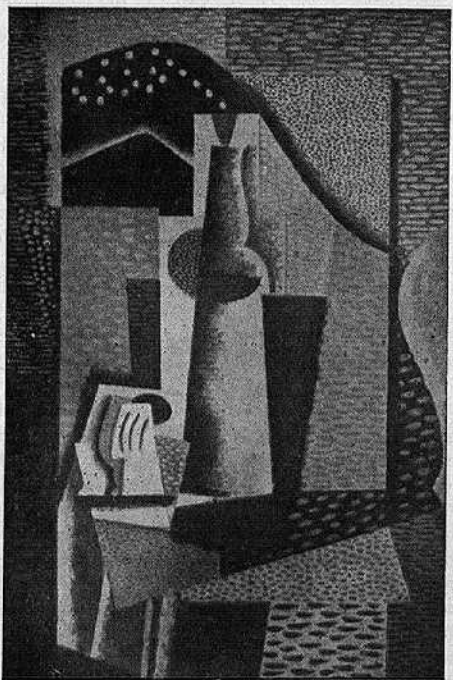
Darrera les afirmacions encara una mica abstractes, de forma utòpica i no completament clarificada, malgrat una aparença metòdica i categòrica, pressentim molt bé que els tècnics i els especialistes dels "Congresos internacionals d'arquitectura moderna" (arquitectes, urbanistes, enginyers, metges, legistes, àdhuc cultivadors) veuen just.

Han comprès que el maquinisme havia d'esdevenir un sistema reglamentat si no volia fer esclatar violentament el vell món. Han comprès que les seves lleis no semblen dures sinó en l'anarquia actual i si són posades en contradicció amb l'empirisme per mitjà del qual intentem adaptar-lo més o menys bé al present. Mentre que en canvi si reprenem tot el problema

a la base veiem de seguida com es dibuixen les conseqüències afortunades i comencen a formar un tot harmoniós, capaç d'engendrar un benestar per a tots sense excepció.

Però per a això cal primer oblidar algunes de les nostres cares velles habituds i entrar en lluita amb els interessos egoistes de massa nombrosos individus.

No obstant es llegeix amb interès aquest "rapport" del Congrés "Le Logis et

"QUE REPRESENTA AIXO?"

les Loisirs". Els seus animadors es preocupen d'urbanisme rural tant com d'urbanisme ciutadà, i diuen coses molt intel·ligents sobre el "silo", el club de distraccions, les cooperatives de venda i la ma-

ISIDRE ODENA

Heus ací uns grans ulls, uns ulls diríem busterquionians, ben protegits per unes pestanyes que funcionen amb ritme de persiana. Quan es tanquen, el cel, la llum i el color queden presoners a la retina, presoners i condemnats a un laboratori treball d'alquímia, sedassats per una sensibilitat refinada i controlats per un cervell rector, fins que es precipiten per la punta dels pinzells i s'immobilitzen en les teles, altra vegada tornats el que eren: cel i llum i color, ara sàviament vernissats de poesia.

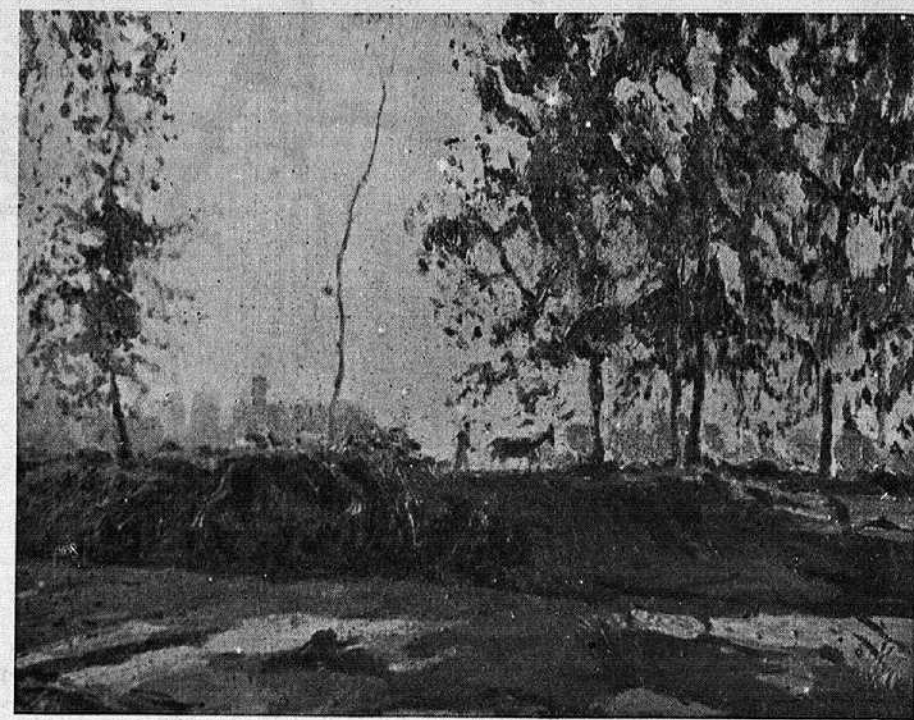
Es l'Isidre Odena. Es el "Sidro", que li diuen els seus íntims, a plena satisfacció seva. I en això l'Odena s'assembla a En Maragall, que diu que hauria preferit d'ésser conegut per "en Joanet de Sant Gervasi". Ell, l'Odena, el Sidro, es troba magníficament bé en la senzilla intimitat dels seus amics, i àdhuc sembla que li dolgui la possibilitat que la senzillesa arribi un dia a esqueixar-se per deixar passar la fastuositat de la glòria. Ell va fant la seva sense moure's ni un bri de l'ambient de senzillesa que respira. No hi ha afectació en l'home. Ingeniu i àdhuc ruborós, us ensenya les seves obres — els seus apunts, que diu ell —, sempre dis-

més dos anys, i com aquell qui diu, sembla que de l'una tela a l'altra s'hagi esmunyit mitja vida d'estudi, d'esforç, de tenacitat.

Però amb el temps — i en poc temps — la pintura de l'Isidre Odena m'havia de reservar, encara, un glatiment singular.

—Vingui, Miracle; ajudi'm a triar. L'amistat i la cordialitat d'en Leandre Cervera m'empenyen cap a un recó amable. En lloc preferent, una marina, aigua-barreja de blaus i de verds amb picaroleig de festa. Al bo de la contemplació, la marina és escamotejada; al seu lloc s'abranda un magnífic arbre pampolat, esponerós, sentinella de la masia, ombra del camí, del vianant, de les aques que xipollegen. Ah!, l'aigua altra vegada! Es un clot de no res, esplai d'anedons, però és un clot d'aigua. El record del canal de Bruges s'associa a la vista del toll passant per la marina suau entrellucada. I vulgues no vulgues, hom pensa que no és l'aigua de la mar, immensa i canviant, la que ha inflat la retina i la pàrpela de l'Isidre Odena, sinó l'aigua xica, l'aigua quieta dels canals i dels tolls dels camins. Magnífica pintura, aquesta!

Si, sí. Podeu anar dient magnífica. Hàbilment, les mans d'en Cervera han ope-

ODENA: PAISATGE

gustat de no tenir res que valgui la pena. I vos us aneu embadalint, embadalint, i aneu afermant la convicció que us trobeu davant d'un pintor nat, d'un d'aquells pintors que han vingut al món precisament per a pintar i per a pintar bé, d'aquells que excel·leixen i que amb llur excel·lència afermen la glòria de Catalunya i dels catalans.

El primer contacte que vaig tenir amb la pintura de l'Isidre Odena fou al museu que el Dr. Cervera ofería als seus visitants quan el seu domicili tenia proporcionalment pocs panyes de paret per a tanta tela penjada. D'entre les pintures de la sala, dues de l'Odena: l'una, un moll del port de Palma de Mallorca, esquemàtic, simple, agrisat, amb un celatge que "as torna" plumbi... impressió gairebé banal; l'altra, un carrer de Bruges, assolat, amb el seu pontó i el canal a sota... impressió de mossec. L'aigua, aquella aigua del canal, quieta, llisa, escorrent-se lentament, han estat, mesos i mesos, un dels meus esplais espirituals.

Quin salt de gegant, del moll mallorquí al canal de Bruges! Mirem les dates: 1929, aquell; aquest, 1931. Dos anys. No

sia, edifici industrial. I, sobretot, sense cansar-se, insisteixen sobre les qüestions, primordials per a qualsevol grup d'habitacions, de l'orientació, de l'asolellament i de la repartició de les "cèl·lules verdes". Sense comptar l'examen dels nombrosos altres punts de detall que fan meditar llargament.

Però quan podran passar a l'acció?

ABSTRACCIÓ

Res no és tan irritant per a l'artista que de veure el públic col·locat davant de l'obra pintada o esculpida, insensible a la qualitat del treball, preguntar de seguida: "Què representa això?" Aquest apetit de precisions és desmesurat. Perquè, si li posem un quadre compost d'objectes i de personatges fàcilment comprensibles, el públic preguntarà per afegida per què estan reunits d'aquesta manera. El "Què fan?" succeirà per tant inevitablement al "què representa això?"

Es comprèn que davant de tanta incomprensió, de tantes interrogacions sacrílegues, els artistes una mica orgullosos s'arroncin d'espatlles i es girin d'esquena; que, fastiguejats d'haver de donar satisfacció a l'esperit anecdòtic, no s'ocupin més que de donar satisfacció a l'esperit i res més, i que les soles combinacions d'elements plàstics siguin llur única preocupació.

Es d'aquesta desesperació, creiem, més, molt més, que de no sabem quina vanitat, o de l'ingenu afany d'espantar el burges, que ha nascut aquell art "abstracte", del qual es pot veure actualment una representació brillant i intel·ligentment triada a la Galeria de l'Equipe de París.

M. R.

rat una nova mutació. Ni mar ni toll. Ni una gota d'aigua per remei. Un marge a contrallum, amb un rebot de claror que li acaba de donar vida.

—Quin li agrada més?

Ah, diantre! Qui ho pogués dir! Hi ha una cosa indiscutible: l'eliminació de la marina. Sola, aguantaria; al costat de les altres teles, cau. I de les altres dues? Es el glatiment que us deia. El cu-cut canta que canta a la finestra del rellotge, però la tria no es fa. Ni es pot fer. Les dues obres aguanten ferrenyament les posicions, no es donen. No debades són dues exquisides realitzacions d'un pintor que sap fer anar els pinzells.

Ell, l'Odena, potser encara seria capaç d'abaixar aquells grans ulls, d'encloscar-se en la seva innata humilitat i d'excusar-se de no tenir res de millor. No seria gens estrany. I amb tot, les dues mostres que es disputen el privilegi constitueixen un gran crit de protesta a la modestia de l'autor.

Quin altre pas de gegant, ara! Si del canal brugia al moll mallorquí semblava que hi ballés per entremig mitja vida d'estudi, d'aquelles fites al marge a contrallum hi ha d'haver més d'una vida i mitja.

Poques vegades un tronc pelat m'ha despertat tanta emoció com el que entra el marge de l'Odena. No és res més que un tronc pelat, però l'esperit hi reposa. I no s'hi cansa. Això vol dir, entre altres coses, que l'Odena ha assimilat ben bé aquella llei pictòrica — diguem-ne llei — que podríem concretar així: a major simplicitat de tema, major agudesia d'observació i major exigència tècnica.

Hom no pot estar-se de mirar el futur. L'Odena és jove, encara; té al seu davant tota una vida; té al seu dedins tota una vocació, amb la tenacitat de la vocació i amb totes les qualitats de l'home que sap el seu ofici. Quin formidable pintor ens deu reservar, el futur, en la persona de l'Isidre Odena! Afortunadament, ja ha passat l'hora de la pintura de taller, dels grans temes històrics, de les teles immenses. L'hora actual — i que duri! — és la de l'exaltació de les petites coses. I fer això, exaltar la cosa minsa, tornar poesia la prosa de l'objecte, l'Odena ho sap fer com ningú. A ell li és reservat aquest gran do de donar vida als éssers inanimats, de fer tangibles les coses impalpables. Amb els anys, imagineu, si us plau, com cantarà el món re-creat per l'Odena! Imagineu, amb la seva tenacitat, amb la seva vocació, com creixerà la qualitat de la seva pintura!

Jo hi crec a ulls clucs. Hi crec, perquè ja ha sabut fer-me glatir, ja ha sabut encomanar-me l'emoció a través de les seves interpretacions pictòriques. Altament, si el pintor no sap encomanar emoció, serà un "ista" qualsevol molt a propòsit per a qualsevol embrutades. Però no per a un pintor candidat a la posteritat. I l'Odena ja és ara prou bon pintor perquè puguem albirar en la seva obra futura allò que indiscutiblement la posteritat li deurà exigir.

Josep MIRACLE

(1) MERIDIA, núm. 23. 10-VI-38.

(2) MERIDIA, núm. 15. 2-IV-38.